

A bírálóbizottság értékelése

Csíkos Csaba értekezése behatóan foglalkozik a metakogníció elméleti alapjaival, a metakognitív képességek fejlesztésének, az önszabályozó tanulás megteremtésének problematikájával. A szerző kellő alaposággal, széles rálátással dolgozza fel a téma nemzetközi és hazai szakirodalmát. A bírálóbizottság egybehangzó véleménye, hogy a szerző tudományos eredményei a gyakorlat szempontjából relevánsak, alkalmazott kutatómódszertana a szigorú standardoknak megfelelnek.

Az értekezés olyan tudományos eredményeket tartalmaz, amelyek mind a matematika oktatásában és az olvasás fejlesztésében, mind pedig a kutatómódszertanban, a randomizált és kontrollált fejlesztő beavatkozások során alkalmazhatók.

Csíkos Csaba a tesztekkel és kérdőívekkel történő mérések, s ezek eredményeire épülő tudományos kutatások rendkívül alapos ismerője, értője és gyakorlott kivitelezője. Az empirikus kutatások adatai és az eredmények értelmezései hitelesek. A szerző főbb kutatási eredményei:

- a gondolkodás stratégiai elemeinek szerepe, lehetőségei a korai fejlesztésben és az alkalmazás szükségessége,
- a mentális aritmetikában mutatott azonos teljesítményszint eltérő feladatmegoldási stratégiák eredménye, és az az iskola eltérő didaktikai hagyományaihoz köthető,
- a tanulói és tanári rajzok segítik a szöveges feladatok megoldását,
- kombinált matematikai-olvasási kísérlettel igazolást nyert a metakognícióra alapozott fejlesztés szükségessége és kísérleti hatásmérővel alátámasztott hatékonysága.

Az értekezésben bemutatott kutatások többsége, túllépve a folyamatok elemzésén, az azok megváltoztatására szolgáló beavatkozásokról szól. Kiemelendő, hogy Csíkos Csaba maga tervezett és valósított meg beavatkozásokat. A beavatkozást nem a létező pedagógiai gyakorlat megváltoztatásának szándéka vezeti, hanem a kutatói közösség informálásának szándéka egy-egy fontosnak tűnő részlem pedagógiai hatásáról. A fejlesztő beavatkozások mindegyike a mérhetőség és a kontrollálhatóság érdekében a képesség-komponenseket olyan elkülöníthető entitásokként látta, amelyek sokfélék és időben elnyúló hatás eredményeként fejleszthetők.

A kutató az iskolai tanulást vizsgálja, azonban kizárja mindazokat a „zavaró”, ugyanakkor meghatározó tényezőket, amelyek a tényleges tanulási környezeteket kialakító szervezetekhez és az azokat működtető pedagógusokhoz kötődnek. Érdemes lenne a jövőben a tanulói közösségek szintjén és életszerű tanulási helyzetekben megvizsgálni a metakogníció szerepét, működését, továbbá fejlesztésének lehetőségeit.

A jelölt a metakognitív képességek fejleszthetőségének három lehetséges szintjét jelöli meg: (1) a tantervek és a tananyagok továbbfejlesztését, (2) a pedagógusok metakognitív stratégiáinak gazdagítását, és (3) a tanulásszervezés életszerűbbé tételét. A jelölt a második területet tartja meghatározónak. A bírálóbizottság javasolja a kutatások jövőbeni kiterjesztését a harmadik területre is, ugyanis már most is számos példa létezik az életszerű tanulást megvalósító iskolai tanulási környezetekre.

Az értekezés meghatározó jelentőségű fejezetei az empirikus kutatási eredményeket ismertető, a mű mintegy felét kitevő részben találhatók. Ezek a fejezetek kvalitatív és kvantitatív módszerek alkalmazásával interpretálják az olvasás és a matematikai tudás stratégiai elemeinek természetét és fejlődését, a fejlesztés lehetőségeit, módszereit iskoláskorban a gondolkodás stratégiai komponenseinek vonatkozásában.

A jelölt munkái és szakmai tevékenysége alapján megállapítható, hogy Csíkos Csaba színvonalas, tudatosan felépített, sokrétű tudományos munkássága alapján megfelel az MTA doktora követelményeinek.